

היבטים בהסדרת השימוש במאגרים ביומטריים

תקציר

רקע

“ביומטריה” היא טכנולוגיה ממוחשבת המאפשרת זיהוי חד-ערכי של אדם על פי מאפיין אנושי ביולוגי (אנטומי או פיזיולוגי) או התנהגותי ייחודי הניתן למדידה ממוחשבת. הזיהוי והאימות יכולים להיעשות בכמה אופנים כגון - זיהוי פנים, זיהוי קשתית העין, זיהוי טביעות אצבעות, זיהוי הליכה, זיהוי קולי, זיהוי כף יד וזיהוי הקלדה. מאפיינים אלה ניתנים למדידה ולשמירה ויכולים לשמש לאימות ולזיהוי.

השימוש ההולך וגובר ביישומים ביומטריים¹ במגזר הממשלתי והפרטי טומן בחובו יתרונות רבים, לצד סיכונים משמעותיים בהיבטי אבטחת מידע והגנת הפרטיות. סיכונים אלה מתעצמים אף יותר כאשר מדובר באחסון המידע הביומטרי במאגרי מידע. נוכח זאת, הכירה ממשלת ישראל בצורך בהתוויית מדיניות לאומית כוללת בתחום.

נתוני מפתח

550,000

טביעות אצבע ותמונות פנים במאגר עובדים זרים ברשות האוכלוסין וההגירה - מערכת מעו”ז

250,000

טביעות אצבע במערכת זיהוי דורשי עבודה בשירות התעסוקה הישראלי - מערכת התייצבומט

4.5 מיליון

תמונות במאגר רישיונות הנהיגה של משרד התחבורה

2016 נובמבר

המדיניות הלאומית ליישומים ביומטריים אושרה על ידי ראש הממשלה

6.1 מיליון

תמונות משתמשי כרטיס רב-קו שמורות במאגרי הרשות הארצית לתחבורה ציבורית ובמאגרי המפעילים עבור 4.5 מיליון נוסעים ייחודיים²

5,500

דגימות קול במאגר זיהוי קולי בשיחות טלפון בשירות בתי הסוהר - מערכת שחף

1. יישומים ביומטריים - נטילת אמצעי זיהוי ביומטריים, הפקת נתוני זיהוי ביומטריים ושימושים בנתונים ביומטריים.
2. מספר התמונות גבוה ממספר הנוסעים מכיוון שבעבר ניתן היה להנפיק יותר מכרטיס רב-קו אחד לנוסע.

פעולות הביקורת

בחודשים מרץ עד ספטמבר 2019 בדק משרד מבקר המדינה היבטים הנוגעים להסדרת השימוש במאגרים ביומטריים - סמכויות היחידה להזדהות וליישומים ביומטריים שבמערך הסייבר הלאומי (היחידה או הממונה), הפעלתם של מאגרים ביומטריים במגזר הממשלתי והיעדר שימוש בתעודת הזהות החכמה. הביקורת נעשתה ביחידה, במשרד המשפטים - ברשות להגנת הפרטיות ובמחלקת ייעוץ וחקיקה, ברשות התקשוב הממשלתי - ביחידה להגנת הסייבר בממשלה (יחידת יה"ב) וביחידת ממשל זמין, ברשות האוכלוסין וההגירה, במשרד התחבורה והבטיחות בדרכים, במשטרת ישראל, בשירות בתי הסוהר, בשירות התעסוקה הישראלי וברשות הארצית לתחבורה ציבורית.

תמונת המצב העולה מן הביקורת

קשיים במילוי ייעוד היחידה להזדהות וליישומים ביומטריים: הישענות על הסדר פיקוח ואכיפה וולונטרי ושיתוף פעולה חלקי מצד הגופים הממשלתיים פגעו ביכולתה של היחידה למלא את ייעודה ואת שהוטל עליה בהחלטת הממשלה.

מאגר תמונות רישיונות הנהיגה במשרד התחבורה: מאגר זה מוגדר כמאגר ברמת סיכון גבוהה. נמצא על ידי היחידה כי קיים פוטנציאל סיכון גדול למידע הביומטרי השמור בו בהיבטי אבטחת מידע והגנת הפרטיות. משרד התחבורה טרם נתן את המענה המקצועי הדרוש להפחתת הסיכון וטרם אסדר את השימוש שנעשה במאגר זה בתמונות באיכות ביומטרית בחקיקה ראשית (לרבות העברת המידע לגורמים ממשלתיים אחרים). זאת, למרות פרק הזמן שחלף (14 שנים) מאז המליץ משרד המשפטים לעשות כן.

מאגר עובדים זרים ברשות האוכלוסין וההגירה - מערכת מעו"ז: נכון ליולי 2019 טרם השלימה רשות האוכלוסין וההגירה את הפעולות הנדרשות לבחינת עמידתה של המערכת בעקרונות המדיניות הלאומית ליישומים ביומטריים. זאת ועוד, מזה כ-15 שנים ניטלים אמצעי זיהוי ביומטריים מעובדים זרים ונאגרים במערכת (עד כה כ-550,000 רשומות) וזאת מבלי שהנושא אוסדר בחקיקה.

זיהוי קולי בשיחות טלפון בשירות בתי הסוהר - מערכת שחף: בשנת 2014 עמד בג"ץ על הצורך בקידום חקיקה בנושא ושב"ס נקט פעולות לקידומה. עם זאת, הצעת החוק המסדירה את השימוש באמצעי זיהוי זה טרם גובשה לכדי חקיקה.

מאגרי תמונות של משתמשי כרטיס רב-קו: לרשות הארצית לתחבורה ציבורית אין כל מידע בנוגע למאגרים המצויים בידי מפעילי התחבורה הציבורית, ובכלל זה מידע על התמונות המצויות במאגרים אלה. מידע זה נדרש לצורך בחינת היבטים של אבטחת המידע והגנה על פרטיות הנוסעים, ובעיקר נוכח רגישותם הרבה בהיותם כוללים גם תמונות של כמיליון קטינים. זאת ועוד, היחידה להזדהות וליישומים ביומטריים לא בחנה את הנושא ומשך חסר מידע הנוגע לעמידת המאגרים האמורים בעקרונות המדיניות הלאומית ליישומים ביומטריים.

בחינת הפעלתם של מאגרים ביומטריים במגזר הפרטי: במציאות שבה קיימים במדינת ישראל מאות אלפי מאגרי מידע, ונוכח השימוש ההולך וגובר ביישומים ביומטריים ושמירתם במאגרים, לרבות במגזר הפרטי, מטבע הדברים אין לרשות להגנת הפרטיות יכולת של ממש לפקח על הפעלתם של כל המאגרים הקיימים במדינת ישראל.

 היעדר שימוש בתעודת הזהות החכמה: תעודת הזהות החכמה מונפקת משנת 2013 ועל אף שנכון לאוגוסט 2019 כבר הונפקו 2.8 מיליון תעודות זהות חכמות, חלק ניכר (כ-30) משירותי ממשל זמין ניתן לקבל גם מבלי להידרש לתעודת זהות חכמה ותוך שימוש באמצעים אחרים להזדהות. זאת ועוד, מהנתונים עולה כי השימוש שנעשה בתעודת הזהות החכמה לשם קבלת שירותי ממשל זמין הינו נמוך ביותר. יוצא אפוא כי למרות כל היתרונות שיש בכך למשרדי הממשלה ולתושב, טרם הושגה אחת מהתכליות שלשמן הונפקה תעודת הזהות החכמה - מתן שירותים מזוהים הדורשים רמת אבטחת אימות גבוהה מאוד.

מערכת זיהוי דורשי עבודה - שירות התעסוקה (התייצבומט): שירות התעסוקה קיבל את אישור הממונה כי המערכת עומדת בדרישות המדיניות הלאומית ליישומים ביומטריים.

משרד מבקר המדינה מציין לחיוב את פעולותיה של היחידה להזדהות ויישומים ביומטריים לבחינת הפעלתם של המאגרים הביומטריים במשרדי הממשלה ולהתאמתם למדיניות הלאומית ליישומים ביומטריים ולקווים המנחים ליישומה.

משרד מבקר המדינה מציין לחיוב את הניסיון להרחיב את אפשרויות התשלום בתחבורה הציבורית באמצעות הטלפון הסלולרי.

עיקרי המלצות הביקורת

 מוצע כי תתקיים בחינה במערך הסייבר הלאומי בנוגע להגדרת סמכויות היחידה והכלים העומדים לרשותה לשם מימוש אחריותה. זאת בעיקר בכל הנוגע להפעלתם של מאגרים ביומטריים ממשלתיים וציבוריים ושל מאגרים הנתונים לרגולציה ממשלתית (כמו ברשויות מקומיות, בבנקים ובבתי חולים), שהיקף המידע בהם רב.

 ראוי שמשרד התחבורה יידרש לממצאי היחידה שמהם עלה שמאגר תמונות רישיונות הנהיגה מוגדר כמאגר ברמת סיכון גבוהה ויקיים עבודת מטה להפחתת הסיכון.

 נוכח היקפם העצום של הנתונים במאגרי התמונות של משתמשי כרטיס רב-קו, ובשל הסיכונים הטמונים בהפעלתם, לרבות רגישותם הרבה כמאגרים הכוללים גם כמיליון תמונות של קטינים, ראוי שהיחידה להזדהות וליישומים ביומטריים תבחן את הפעלת מאגרי מידע אלו. כמו כן, ראוי שהרשות הארצית לתחבורה ציבורית תפקח על הפעלתם של מאגרים אלה.

 ראוי שהרשות להגנת הפרטיות תמפה את היקף השימוש במאגרים ביומטריים במגזר הפרטי ותבצע הערכת סיכונים אשר תסייע בגיבוש מדיניות שתביא לצמצום סיכוני הפגיעה בפרטיות הגלומים בשמירת מידע ביומטרי, בעיבודו ובניהולו. כמו כן, מומלץ כי הממצאים שיעלו במיפוי הסיכונים יובאו אף לידיעת היחידה להזדהות וליישומים ביומטריים, משום היותה מוקד הידע ובעלת הניסיון בתחום הביומטרי ובמטרה לתת מענה כולל לסיכונים.

 מומלץ כי רשות האוכלוסין ומשרד התחבורה, בשיתוף עם היחידה להזדהות וליישומים ביומטריים, יבחנו את האפשרות לאיחוד תעודת הזהות החכמה עם רישיון הנהיגה.

 מומלץ כי כלל הגורמים הממשלתיים המחזיקים במאגרים הכוללים מידע אישי יבחנו דרכים על מנת לשפר את שיתוף המידע בין גופי הממשלה זאת בהמשך להחלטת הממשלה לאמץ מדיניות של קבלת מידע מהציבור פעם אחת בלבד לשם שיפור השירות הממשלתי לציבור והפחתת הנטל הבריורקרטי.

סיכום

תמונת המצב העולה מדוח זה מלמדת על שורה של תחומים ונושאים המחייבים פעולות תיקון: אסדרה של מאגרים ביומטריים ממשלתיים; הבטחה כי המאגרים הממשלתיים פועלים על פי המדיניות הלאומית ליישומים ביומטריים, תוך צמצום הסיכונים הטמונים בהפעלתם; בחינה של צמצום מאגרים; בחינה ועיגון של סמכויות היחידה להזדהות וליישומים ביומטריים; ובחינה ומיפוי של הסיכונים השונים הטמונים בקיומם של מאגרים ביומטריים במגזר הפרטי ופגיעתם בפרטיות, במטרה לגבש מדיניות שתביא לידי צמצום הסיכונים.

היישומים הביומטריים והאתגרים בתחום מתפתח זה יתעצמו במהלך השנים, דבר המחייב בחינה ובקרה מתמדת במטרה לנהל את הסיכונים ולהגן בצורה יעילה וטובה על הציבור.

דוגמאות למאגרים ביומטריים במגזר הממשלתי

550,000 טביעות אצבעות ותמונות פנים	מאגר עובדים זרים - מעו"ז	רשות האוכלוסין וההגירה	
5.5 מיליון תמונות פנים 3.8 מיליון טביעות אצבעות	תיעוד לאומי חכם - דרכונים ותעודות זהות	רשות המאגר הביומטרי הלאומי *	
250,000 טביעות אצבעות	מערכת לזיהוי דורשי עבודה - התייצבומט	שירות התעסוקה הישראלי	
4.5 מיליון תמונות פנים	מאגר תמונות רישיונות הנהיגה	משרד התחבורה והבטיחות בדרכים	
1.3 מיליון טביעות אצבעות 60,000 תמונות פנים 450,000 דגימות DNA	מאגר חשודים, נאשמים ומורשעים	משטרת ישראל **	
1.3 מיליון תמונות גב כף יד	מעבר גבול אוטומטי - זיהוי גב כף יד	רשות שדות התעופה	
5,500 דגימות קול	מערכת זיהוי קולי לשיחות טלפון - שחף	שירות בתי הסוהר	
2.5 מיליון טביעות אצבעות 1.1 מיליון דגימות DNA	מאגר לזיהוי חללים, נפגעים ונעדרים	צה"ל **	

על פי נתונים שנאספו במהלך הביקורת, בעיבוד משרד מבקר המדינה.

* עבור 4.5 מיליון תושבים. יצוין כי שמירת תמונת הפנים במאגר היא חובה אך שמירת טביעות האצבע אינה בגדר חובה. תושב המסכים לשמירת טביעת האצבעות במאגר יקבל תיעוד עם תוקף ל-10 שנים, ותושב שאינו מסכים יקבל תיעוד עם תוקף ל-5 שנים. עבור קטינים לא יישמרו טביעות אצבע, ולכן תוקף התיעוד יהיה ל-5 שנים (למעט קטין מעל גיל 16 שיכול לחתום, נוסף על אחד מהוריו, על הסכמה לשמירת טביעות האצבע במאגר). כמו כן, כתוצאה מבקשות לחידוש תיעוד, עבור חלק מהתושבים שמורה במאגר יותר מרשומה אחת.

** נתונים לא ייחודיים - עבור חלק מהנאשמים במאגר שמור יותר מאמצעי זיהוי אחד.